

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 71.

Fylke: Nordland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Lendås

Emne: Syn på gifternål

Bygdelag: "

Oppskr. av: Anders Sjøland

Gard:

(adresse): Lendås.

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Født 28de Aug. 1865.

SVAR

1. Nei, det var ikkje så tinn å gjera, men det vart gjerne så då det ærte i gamle dagar var lite samferda mill ann folk, bygd og bygd millann.

2. Syn på gifte til tida bygd's folk kunne vera so yms, men fyrst og fremst såg ein på ann den tilkomande hadde "noko å by på" med tinnsyn til leve måten, det såg tyngst. På landsbygdi gøtt det tinn at ein av partarne hadde gærd, bygsla eller eigande. 72^{den} rekkeja kjem spørsmål om tinn den tilkomande er av godt-folk, enkelte etter ser stort på det og vil gjerne ikkje sleppa "minderværdige" inn i stti. Ein seier gjerne tinn folk som høyrer til i slike stæ. Etter at "dei er av folkje"

5-6. Ja, ein kan vel seija at det var foreldri som avgjorde giftebarmåle, seelig når det var adels-

bønder.

7. Eg kjemmer "spesialt" til ein slik "avtale" som gjekk etter ynskje:

8. Når ein gut på garden A. vert gift med ei jente på garden B. og eg bror til jenta på garden B. vert gift med systen til gutten på garden A, kallar me ditte fyrr hemne beite, det vil seja, dei kemmar (hemmar) seg på einann.
~~Avta~~

9. Det skemmer vera både deler, Part sagt, att som hadde make verð skulle verta verande i slekte so mekje sam megleq og styrkje atti.

10. Skyldskapsgifti var ikkje held me fyrr & vera bra, men forkom serlig når ein kunne ha åka- namisk vinning av eit savare gifti nemare skyldskaps end seg skyen barn fyrrkom ikkje det seg vert

11. Dette hev eg aldri høyrd noko um.

12. Eg hev ikkje høyrd gite make ~~der~~ ^{ders} isemja millom barn og foreldre når det gjaldt spørsmål um ekte make til barni intaken. når det gjaldt arvelig sjukdom eller ukeldege fylgjer som dei var med kunne sjna seg vid fornuksqø ekte skaps.

13-14. Her ikkje høyrte noko um ditte.
 15. Maken målering av drumlags "Kvit Tross" som er nemast hvidkøje saken brukt her. Om nokon ville teidra eit brennpan med skot på veggen til eller pui pyrkja vart det alltid skote tre skote, men vart det berre skote eit eller tvo var det kalla skammasskot. Å skjata for brennpalle her var og er brukt her, men skammasskot er ikkje kjend.

Men på Vass, Vangen saken, vit eg at bote ~~kan~~^{skamm} skot og mein skjemmande fyre brennpanne var brukt. Og her er ein historien om ditte:

På ein gard der, eg nemmer ikkje namn, budde ei avrik lirkja som var mellom 70-80 år gammel, ein 20 års gammel gut, som tente lirkja lirkja, friidde til gamla og fekk ja, og der vart brudelag. Men tingdamarn i bygdi ville ikkje lata ditte ganga "i pøitela". Kothi tid brudeleipsdagen samlas dei og drag stam tre og mykje skrammel i veggen, der

brúrafylgjje skúllu fara til
 Kyrkja, og áttað ditta vart det
 skáti skanda skát lango heile
 vegun til og frá Kyrkja. Gúten
 sam sat Kyrringji, reksna vel
 með at Kyrringji dáta snart, men
 ho livde i mange ár ether den dagen
 det drag i "brúaferd til Kirke"
 men mykje pengar fekk han, til
 ergrulsi fyrr arvingarne til ein-
 Kja.

16. Ditta er ikkje kjend her.

17. "Kjör" grúpper" av Tenste folk "som
 skúllu varelaka sine medlemms
 "karv og trang" i ekteskaps spörgsma-
 her her aldri vörn, og stumar heller
 ikkje með folks oppfatning i
 slike spörgsmael

18. Einkjer som sat på eigandi eller
 byggsla gard hadde som optast
 nógvi friara, eg kjemmer soleids
 til ei velstáandi kona som sat
 på eigandi og stor gard "slit út"
 tre menn fyrr ho "stúpa."

Gamla tingkara var på fartru
 straks det spörgeas at ei eller
 annar einkja var ~~fat~~ fäl. "Her
 er eit dáni? Sennmannen, her i
 byggdi, hadde mange barn, og alle
 var heima, ditta tykte mar deira

var ille, men sa vart det tvo
 einhver sam sat på eigande grønn
 fæle samstundes, so no kenne
 det verta si ra fyrr ein av samne
 til leusmannen. Sa ein dag sa ~~to~~
 se kona til leusmannen til ein av
 guttane sine, at han skulle ga og
 prei til einn på garden. Han
 gjekk, og var han kom heim at sa kona,
 "nei dette ser eg ikkje syne med"

"vil dei heller ganga til enkje på
 B. da?" "ja det vell eg" svara han,
 og dei vart gifti og etter det seg ei

stor slekt. Det var levematin som
 "talde i dei dagar. Elles var det
 einhver som kenne velgja og vrake
 eller sitt fytke for det muste-

19. Ei eldre tjenstjenta hadde lite vøn
 tim å verta gift med ein "tunkar"
 men ho då ikkje råka å få ein
 gamal enkjemann.

20-21-22 får De nøgde av svar på
 prei andre bygder, og sa sitt eg vert
 er segri og skikk mest likt over
 alt, so De må arsaka at eg ikkje
 svare på ditte.

23. Dette hev eg aldri høyrte gite
i ein karke her eller i andre
bygdar.

24. Nattspriing hev ikkje vore
brukka her i bygdi, her var
ikkje fjell-land og solids
heller ingi stolar (seter)
den gjetarane i bygdi gjerne
hadde gjenta si, eller den kan
gjekk etter, låg same stolsgjenta
(budeia) det var helst laur-
dagsskollerne gjetarane tok til
stols, detta var sjalvsagt sa heit
naturlig. I gamle bygdi Musfjorden,
og andre staden der dei stolar,
går gjetarane til stols til gjenta
si same i gamle dagar. På vass
var det kare på garden og barni
same låg på stolar, so der gjekk
gjetarane til gjetarane, same
låg på fjellmenen, vellers dag.
På spørsmål frå 25 til 36 kan
eg berre svare at det ikkje var
noko fast regel for det om spørge

37. ~~28.~~ Dette kunne me so ymse.

38. Å ja det kente av og til.

39. Nei.

40. Ja gjekk ein på friar føtter
var det stolsogd same å fjera
å "kroneth" same muleg

41. Det kunne vera så ymse etter
sann dei lika han sann Ram

42. Gjenta, sann gjetten gjekk etter
synte seg gjerne ikke fyrr gjetten
var Ramen inn i stovk der han
kulla på ho, men broyd ho seg
ikkje, om han synta ho seg ikkje.
Da kunne dei berode at han
målbar si ørum til gjenta sine
speldere i Nån inn at dei skil-
le lata gjenta til rette.

43. Ein friar sann Ram på dimna
dis hadde gjenn sin draom
"innør velen". Her skal seg for
telgje etter Bestemor mi, Johana
f. Nilsdatter Spjeldnes, Kar liden
fringje gjekk fyrr seg på Jaa-
men i gamle slagar i desse bygdar
og Ranskje i store deler av vest-
landet. Når sin gjet hadde sett
seg til si gjenta rüste han seg
itt med eit Ralvskinn og si
flaska rasen-litør, so gjekk
han på tuse der gjenta var og
Ram alltid so seint at dei måtte
lysse han inn natti. Da han hadde
kulla på folkje i tuset gav han
Ralvskinn til Rana i tuset,
og so traktora han alle av plas-
sa, om margaren fyrr han

Svar på friing; Lukt han
 ikke Kalvskinn at var det
 "Ja" men fikk han det at var
 det: "Nei" Og det var, eller regel,
 same eg var so heppsen å på
 høyra av ein gamal mann på
 Austerheim i Nordh. land, stad-
 ferta dienna måten at pri på.
 Her er verset;

Heri lystig i Ring-Blang!
 Ta pigen i fang,
 gev haren et Kalvskinn
 og piken et glass vin.

Heri lystig på den sine fotus
 heri lystig på dei begge To!

Det skal rågne tinn nokan
 andrind eg, sam Njermer til
 diene friarskinken og "verset"
 tinn den. Eg skulle haav stor
 ligg vita tinn de hev dunn må-
 ten å pri på i samlingen,
 Og "verset" med.

44. Min gjenta liva friaren trak-
 sera ho han gjerne mid ein
 dram sam dei fleste gjentam
 hadde i kista si

46. Ein friar gjever alltid å lene
 og vilde helst issege syne seg
 pynt han nam til tinn, der gjenta
 var.

50. Göttern gjekk til same gjentå
 til dei vart gifta, og den tid
 kinnar vora båt stútt og lang,
 ein "rúndom" fjaran valla ei gjenta
 av ora ikkje vita av.
51. Etter bændan lænað mellom
 güt og gjenta gæv dei kvadrænne
 gavar, gütarnu gav syljer, ringar
 eller sylvleite, og gjenturnu gav
 oppom ei sylv slegt pipe a. l.
 all ættensom rai^{om} var.
52. Det hendt at dei same gjekk
 på matpising vart iten pynt
 at tungolavarna i bygdi gjorde
 friarnu ei hillo annan jorliva,
 spenna monar yver veger, ~~og~~
 draqa båtun hans langt på
 land, o. s. b. tinn dei virste at fram
 var innu hjå gjenta brúka dei og
 å stjåla
53. Ditta med å stró sæggris mellom
 gütun og gjenta minn beimar
 er mytt her i bygden, likko
 det med "bjälleleite" og. Dette vart
 al tid arðna av tungolavun.
54. Min det var av "gødt jalk" gütun
 eller gjenta, namn Rom jaci beint,
 held dei påarande ein slite "bjälle
 leite" helst sam ei ora pynt seg, og
 "bråtmakarane" vart ofte inn-
 bedom å trakerte på
56. Denna bjälleleiken vart helst av vikle
 strakts dei ottas naka forlaving "her
 eller der."

68. 7 dei nemnde gjetabod gjekk alle saman.
69. 7 brüdläup känd dei som skulle rova ei flautseng delgje det legeloh hann, eller ho, vill. Spørsmål 70 - 72: ditte er ikkje brükt eller kjend her.
74. Å slüta ein hell annan dägna ~~vold~~ dans fyrkjern, men er ikkje vanleg.
75. Til ein aukjarn kom bäteldre og yngre, og av og til künne iungdamer se seg ein sdingam der när aukjarn var slüt.
76. Her var issgi åvissse marknader. På spørsmål på 78 - til og med 72 - kom eg berr svare at ditte hev og er i kjend her, som regel der.
- 93 - 94. Sündags- og andre helgedagskveller, ~~som~~ ein seimaren var det skikke at iungdamerne kom saman til leik eller dans på brygger eller andre hönlegstader, gütar og gütar gjekk i lag.
95. Kvellereta på disse dagar i vika var ikkje kjend her, men på voss hadde dei kvellereta på flors-lemmen fredagskvellerne im vettarn. Der samlas gütarne med gymes handarbeid frá ei "bestemt" grend til prat og mars. Der samlas og gütarne seg, so disse kvelleretar var til stur.
96. Sündags fyr bae partar. Til ei savari kvellereta samlas dei etter ein hadde skilt frá seg i flaren og künne vera til gym midnatt. Med disse kvelleretorn tok dei til straks etter jul og vardo til vardoerna tok til. No er det berr gamlu folk på voss som kann minnas eller hev vare med på disse kvelleretorn, ei berleg og rök tid en til ende - -.

97. Disse kvellsetarne gikk på tungen i en-
an ein viss krinn og fast rekke.

98. Disse kvellseterne vart alle tider holdne
på fjæslemmen, ikke i skjåve florer
På den lemman låg tungen på garden
og. Men i 90-åri kom ei ny tid, og dei
gamle fjæsi vart etterkvart medrekne
og tungen laut flutte i stovhuset.
Lispen på fjæslemmen var slutt.

99. Her i ytre Nordland låg alle
i tinte på stovlemmen, berre tuss-
beatsfalkje låg i stova. Noko fast
angang med kvellseta, tungen
millom, var der ikkje, det kunne berre
vera så av og til det. Kvellarne gikk
med gnes arbeid, Kvinnarne ^{gikk} med spöting
og spinning, og Karerne skov til ~~kvinn~~
kvatne brett i ei krå i stova eller med
anna arbeid t. d. lappsko, arbeide
tresser m. m. Sa hadde ein mæra
med ~~med~~ å leggja upp gätter, syngja
kjerleiksvisar og andre skillingviser.
Disse visane var prenta på lause
ark, og kvar ark besta ein skilling,
derav er namne.

100-¹⁰¹ Trei treje dag gal og til bettemtelgi
gikk tungen i Våkenatt by i ein
eller annan i grunnlaget. Det var
likesam ingen som hadde tise på
seg å skaffe stova til mannen,
men det spørdes, so det ville
gikk likesam av seg skjæve. I disse
våkenetter var det ingi traktering
eller tilsteling på noko vis. Sam
om fyre nemnt dreiv ein det
også i gauskhetgi.

(0 | se 100

7.

- 102.. Spillemann seftu ~~iss~~ ein heldanman fyrr av
 dem som skulu vera með þá dansum, þoko
 fasti regel fyrr dattu var det ikkje
- 104.. Enþan ein brúka belgspil eller jela
 var samþanda til dansinn same.
105. Moka som kan Rattas sport var þer skkj.
 i gamalt tíð, men tungdomen av þar kjm
 matis gjome i kjtkibakken serleg sündags-
 Rullerne, eller þá isen með skeisar eller
 þá skrikkar, gjentarne vart dá dragne
 þá ein kjlke av gütarnu, dá þi alder haddu
 lortu den künsten at stá þá skeison.
106. Allu künnu vera með þá slike sveith-
 túrar titan á spyrnja karkja fyrrlede
 eller húsbanusfolk tinn lögur.
108. Ja, det künnu maq benda at fyrrlede
 nekta barni sine vera með i ei vákna-
 mat, serleg gjentarnu ~~á~~ "tinnu" haddu
 eit, der dansen skulu vera, dárleg ord
 þá seg, eller rasialt sett stáð lágt þá
 rangstegen. Heimur þj áss var det
 salsids eit hús i bygdi nu alder fekk
 vera með þá dans.
110. Nu gjendr alder þrav þá á ganga þá
 þá slike ramp hús teller.
 Det sam er spúrgt tinn frá spúrsmál
 III til og með 127, þjerner eg ikkje til.
128. Det er eg ver vanleg á segja at gjentarnu
 hadde lov á fria i skotári, men at
 det vart gjart þjerner eg ~~ikkj~~ personleg
 ikkje til, men þer hágt at gamle gifu-
 galne atþuglögman þer þrávt seg
 framme við á fri i skotári, líksom
 fyrr moko skuld, men líksom at
 vanleg makt meint.

H

Sann De ser kjem disse svan båte
"seint og tidsint," men alderen gjør
at eg ikkje no er fær å gjera sam eg
hev tung til, so De for arsaka.

med helsing
Venligst
Anders Spjeltnes